

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 25. aprill 2024
(OR. en)

8947/1/24
REV 1

SOC 279
GENDER 64
ANTIDISCRIM 58
EMPL 164

MÄRKUS

Saatja:	Eesistujariik
Saaja:	Alaliste esindajate komitee / nõukogu
Teema:	Naised avalikus elus – <i>Poliitiline mõttevahetus</i>

Pidades silmas tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu 7. mai 2024. aasta istungil ülalnimetatud teemal toimuvat poliitilist mõttevahetust, esitatakse delegatsioonidele lisas eesistujariigi koostatud suunisdokument.

Naised avalikus elus*Poliitiline mõttevahetus***Naiste esindatuse parandamine otsuste tegemisel**

Sooline võrdõiguslikkus on inimõigus ja ELi aluspõhimõte, mis on sätestatud aluslepingutes ja põhiõiguste hartas. Eesmärk on luua võrdõiguslikkuse liit, kus naised ja mehed, tüdrukud ja poisid kogu oma mitmekesisuses saavad elus vabalt enda valitud teed käia, kus neil on võrdsed võimalused areneda ning kus nad saavad Euroopa ühiskonnas kodaniku ja juhina võrdselt kaasa lüüa.

Tänu suuremale poliitilisele pühendumisele selles valdkonnas on Euroopa Komisjon siin eeskujuks oma läbi aegade esimese sooliselt võrdõigusliku volinike kolleegiumi ja esmakordselt ametisse nimetatud võrdõiguslikkuse volinikuga. Kõik ELi institutsioonid on teinud praeguse ametiaja jooksul märkimisväärsed edusamme seadusandlike algatuste kaudu, mis on suunatud soolise võrdõiguslikkuse edendamisele kõigis mõõtmetes. On hädavajalik, et need edusammud laieneksid demokraatlikele protsessidele ja erakondade struktuuridele, mis peaksid olema kaasavad ja kajastama Euroopa ühiskonna mitmekesisust.

Vaatamata pikaajalistele jõupingutustele ja vaieldamatutele edusammudele on aga naised enamikul poliitiliste otsuste tegemise tasanditel ja muudes avaliku elu valdkondades endiselt allaesindatud, eelkõige ministrite ja muude juhtivate ametikohtade puhul. Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi (EIGE) esitatud Euroopa Liidu andmete põhjal moodustavad naised keskmiselt 39,5% Euroopa Parlamendi liikmetest ja 32,8% ELi liikmesriikide parlamentide liikmetest, kusjuures geograafilised erinevused on suured. Keskmiselt kuulub naistele vaid 32,9% olulisematest ministriportfellidest ja 35,7% piirkondlike assambleede liikmekohtadest. Täielik võrdsus või sooline tasakaal poliitilises esindatuses on vaid vähestes ELi liikmesriikides.

Lisaks on statistika märksa tagasihoidlikum, kui vaadelda konkreetset soolist tasakaalu parlamentides ning kohalikes ja piirkondlikes volikogudes, mis puudutab presidentide, parlamentaarsete organite eesistujaid või peamisi mittevalitavaid ametikohti. Ministriportfellide osas ja parlamentide tööorganites valitseb endiselt sooline segregatsioon, kus teatud valdkondades (kaitse, rahandus) domineerivad traditsiooniliselt mehed ja teistes (sotsiaalpoliitika, haridus) on suurem osakaal naistel, mis on tugevas korrelatsioonis seadusandliku ja eelarvemõjuga, kusjuures meeste poolt domineerivate poliitikameetmete kasuks.

Interseksionaalse lähenemise alusel ei ole etnilistesse vähemustesse kuuluvate naiste, LGBTQIA+inimeste või puuetega naiste osalemise näitajad täielikud, osutades siiski väga väikesele osakaalule, mis viitab seega vähemusrühmade ja nende seisukohtade piiratud esindatusele.

Tõkked naiste võrdsele esindatusele poliitilistel ja juhtivatel ametikohtadel

Naised poliitilises otsustusprotsessis seisavad silmitsi tõketega, mis on osa erinevatest kultuurilistest, majanduslikest ja poliitilistest kontekstidest ning valimissüsteemidest.

Esiteks on olemas **hästi teada pikaajalised tõkked, mis jätkuvalt takistavad või heidutavad naisi asumast poliitilise otsustustasandi ametikohtadele**, näiteks:

- üldises kultuuris juurdunud soolised stereotüübid ja soolised eelarvamused, mis avaldavad naistele jätkuvalt negatiivset mõju. Poiste ja tüdrukute kasvatusnormid ning naiste ja meeste negatiivsed stereotüübid, sealhulgas meedias, piiravad veelgi naiste huvi ja püüdlusi pürgida oma karjääri jooksul võimupositsioonile;
- meeste poolt domineeritud poliitiline kultuur erakondades ja poliitilistes institutsioonides. See, kuidas erakonnad toimivad poliitilistele ametikohtadele pääsu valitsejatena, näiteks värbamis-, vastuvõtu- ja valikumenetluste osas, mõjutab negatiivselt naiste võimalusi asuda juhtivatele ametikohtadele;
- hoolduskohustuste ning töö- ja eraelu tasakaalu küsimus. Paljud naisjuhid seisavad silmitsi suure töökoormuse ja ajaliste nõudmistega, samas kui vastutus majapidamistöde ning laste ja eakate hooldamise eest on endiselt ebavõrdselt jaotunud;

- peamiste ressursside (näiteks aeg, rahalised vahendid ja poliitilised võrgustikud) ebavõrdne jaotus;
- poliitilised süsteemid ise võivad endast kujutada võimalikku institutsioonilist takistust. Majoritaarsüsteemid on naiskandidaatide valimise edendamisel vähem tõhusad kui sellised poliitilised süsteemid, mis põhinevad täielikult proportsionaalsel esindatusel või sisaldavad proportsionaalse esindatuse elementi;
- naispoliitikuid ja -juhte käsitlev meediakajastus on endiselt sooliselt kallutatud. Naispoliitikud saavad märkimisväärselt vähem tähelepanu (17% vähem kui mehed) ning meedias kajastatakse sageli soostereotüüpe (Van der Pas & Aldering 2020);
- naissoost eeskujude puudumine, mis on tingitud eespool nimetatud takistustest.

Teiseks **on ilmnunud uusi keerulisi tõkkeid, mis takistavad naistel jääda poliitilise otsustustasandi ametikohtadele või sunnivad neid enneaegselt lahkuma**, eelkõige järgmised:

- naispoliitikute, aga ka teiste juhtivatel ametikohtadel töötavate naiste vastu suunatud vägivaldal ja ahistamisel on heidutav mõju kõigile naistele, kes kaaluvad karjääri avalikus elus. Paljud naispoliitikud ja -juhid lahkuvad enne oma ametiaja lõppu või ei jää võimule pikaks ajaks;
- üha murettekitavam on naispoliitikute ja avaliku elu tegelastest naiste vastu suunatud ning üksnes naiseks olemisest tingitud väärkohtlemise ja vägivalda ebaproportsionaalselt suur määr. Kui mehed kogevad peamiselt üldisemat ja poliitilist väärkohtlemist, kogevad naispoliitikud väärkohtlemist, mis on ajendatud nende sooidentiteedist, kusjuures etnilisse vähemusse kuuluvatele naispoliitikutele saab osaks kõige rohkem väärkohtlemist;
- veel üks mureküsimus on praeguste ja endiste naispoliitikute ütlused, kes on seoses #MeToo liikumisega rääkinud oma isiklikest seksuaalse ahistamise kogemustest. Erakondades ja parlamentides on endiselt puudus seksismi, ahistamise ja seksuaalse ahistamise vastu suunatud kaitsemeetmetest ning tõhusatest aruandlus- ja vastutusele võtmise mehhanismidest. Naissoost kandidaadid ja parlamendiliikmed on samuti teatanud toetuse ja parteidevahelise solidaarsuse puudumisest väärkohtlemise küsimuses;

- uuringud näitavad, et naispoliitikut rünnatakse kuni kolm korda rohkem kui meespoliitikut, eriti internetis (Daniele, Dipoppa, Pulejo, 2023). Naistevastane vägivald otsustustasandi ametikohtadel on laialt levinud ja üha enam liikunud virtuaalmaailma, sealhulgas sellised uued vägivalda vormid nagu arvuti loodud alastipildid ja ilma nõusolekuta tehtud videod (süvavõltsitud intiimfotod, küberliputamised) või küberjälitamine. Kuigi juba kübervägivald on väga hirmutav ja traumeeriv, võib see omakorda eelneda väljaspool interneti toimuvale vägivaldale, mis viib äärmuslikel juhtudel, nagu parlamendiliikme Jo Coxi mõrvamine Ühendkuningriigis, feminitsiidini. Samuti võetakse ebaproportsionaalselt tihti sihikule LGBTQIA+ ja vähemustesse kuuluvad kandidaadid.

Mehhanismid soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks poliitilistel ametikohtadel

Naiste alaesindatus otsuste tegemisel on mitmetahuline küsimus. Meetmed, mida tuleb võtta, ei puuduta mitte ainult valimissüsteemi või erakondi, vaid hõlmavad ka poliitikameetmeid töö- ja eraelu tasakaalustamiseks ning soolise vägivalda vastu võitlemiseks, hooldus- ja majapidamiskohustuste võrdsemaks jagamiseks ning sooliste stereotüüpide kaotamiseks. Uuringud näitavad ka, et naiste võimuloleku suurendamiseks ja kindlustamiseks ning nende annete täielikuks ärakasutamiseks on vaja luua kaasav keskkond kõigile, sealhulgas ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse kuuluvatele naistele. Nagu on meelde tuletatud komisjoni soolise võrdõiguslikkuse strateegias 2020–2025, ei ole naised rühmana monoliitsed ja nad võivad kogeda läbipõimunud diskrimineerimist mitme neile omase tunnuse tõttu¹. Näiteks puutuvad puuetega naised sageli kokku probleemidega oma õiguste kasutamisel, sealhulgas valimistel ning poliitilistes ja otsustusprotsessides osalemisel.

¹ ELi toimimise lepingu artiklis 10 on sätestatud: „Oma poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel püüab liit võidelda diskrimineerimisega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel”.

Soolise võrdõiguslikkuse strateegias tuletati ühtlasi meelde, et esindusdemokraatia jaoks on hädavajalik, et osalemisvõimalused oleksid võrdsed kõigil tasanditel. Komisjon võttis endale kohustuse edendada koostöös Euroopa Parlamendi ja liikmesriikide parlamentide, liikmesriikide ja kodanikuühiskonnaga naiste osalemist valijate ja kandidaatidena 2024. aasta Euroopa Parlamendi valimistel, sealhulgas rahastamise ja parimate tavade edendamise kaudu. Komisjon võttis ka konkreetseid kohustusi seoses oma haldusaparaadi juhtivate ametikohtadega ning lubas toetada liikmesriike tõhusamate strateegiatega väljatöötamisel ja rakendamisel, et suurendada naiste arvu otsustustasandi ametikohtadel.

Mis puudutab töökeskkonna kaasavamaks muutmist laiemalt, on lapsevanemate ja hooldajate paindlik töökorraldus ette nähtud töö- ja eraelu tasakaalustamise direktiivis 2019/1158 ning direktiivis 2006/54/EÜ meeste ja naiste võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta tööhõive ja elukutse küsimustes, milles sätestati parem kaitse soolise diskrimineerimise eest.

Komisjoni 2023. aasta soovitusel kaasavate ja probleemikindlate valimisprotsesside kohta antakse soolist võrdõiguslikkust käsitlevaid soovitusi ja selles on kindlaks määratud mitu liikmesriikidele suunatud asjakohast meetet.

Hiljuti vastu võetud digiteenuste määruse ja kavandatava naistevastase vägivalla tõkestamise direktiivi eesmärk on kasutajaid paremini kaitsta, kaitstes põhiõigusi internetis, kehtestades veebiplatvormidele tugevad läbipaistvuse ja vastutusega seotud nõuded ning tagades kogu ELis ühtse raamistiku. See kohustab muu hulgas suuri digiplatvorme võtma süsteemsete riskide käsitlemiseks tõhusaid riskimaandamismeetmeid, sealhulgas seoses ebaseadusliku vaenukõne või naistevastase kübervägivallaga. Nn vaigistuskaebuste vastase direktiivi eesmärk on paremini kaitsta poliitikuid, ajakirjanikke, aktiviste ja teisi põhjendamatute ja kuritarvituslike hagide eest, millega püütakse vaigistada avalikes huvides töötavad isikud.

Kuna hiljuti jõuti kokkuleppele naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist käsitlevas direktiivis, peavad liikmesriigid võtma kasutusele uued vahendid naiste vastu suunatud vägivalla ja vaenukõne vastu võitlemiseks nii internetis kui ka väljaspool seda, misjuures on oluline roll veebiplatvormidel.

Järgmisel aastal tähistatakse 1995. aasta Pekingi deklaratsiooni ja Pekingi tegevusprogrammi 30. aastapäeva. Pekingi tegevusprogrammis tuletatakse meelde, et naiste mõjuvõimu suurendamiseks on oluline võrdsus otsuste tegemisel. Lisaks on naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsioonis (CEDAW konventsioon) sätestatud õigus osaleda avalikus ja poliitilises elus koos kohustusega võtta kõik asjakohased meetmed, et kaotada naiste diskrimineerimine poliitilises ja avalikus elus ning tagada, et naised saavad meestega võrdsetel tingimustel hääletada ja kandideerida valimistel, osaleda avalikes asjades, täita avalikke ülesandeid ja rolle ning osaleda asjaomases kodanikuühiskonna tegevuses.

See arutelu annab võimaluse arutada mehhanisme ja meetmeid, mida on vaja soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks otsuste tegemisel ELi ja liikmesriikide tasandil. Need võiksid hõlmata riigi tasandi institutsionaalseid ja struktuurimeetmeid, nagu valimissüsteemide reformid, erakondade siduvad või vabatahtlikud kvoodid, sooline tasakaal valimiskomisjonide juhtorganites, erakondadele avaliku sektori vahendite eraldamise sidumine soolise tasakaaluga, tööstruktuuride ümbermääratlemine ja soolise aspekti arvestamise edendamine, sealhulgas parem andmekogumine, aga ka naiskandidaatide, eelkõige noorte naiste ja alaesindatud vähemusrühmadesse kuuluvate naiste koolitamine, juhendamine, rahastamine ja muu toetamine. Pidades silmas eelkõige naispoliitikute poolt kogetavat seksismi, ahistamist ja vägivalda, tuleks tähelepanu pöörata meetmetele, millega võideldakse sooliste stereotüüpide, vaenukõne ja ahistamise vastu nii internetis kui ka väljaspool seda.

Eelseisvate Euroopa Parlamendi valimiste kontekstis ja osana oma jõupingutustest parandada soolise võrdõiguslikkuse poliitika nähtavust nõukogus esitab eesistujariik Belgia selle teema arutamiseks ning kogemuste ja parimate tavade vahetamiseks, et tagada naistele turvaline ja võrdne keskkond avalikus elus.

Eeltoodut arvestades palutakse ministritel pidada poliitiline mõttevahetus, tuginedes järgmistele küsimustele:

- 1. Millised strateegiad ja mehhanismid on teie liikmesriik riigisisel tasandil välja töötanud, et suurendada naiste esindatust otsuste tegemisel ja edendada soolist võrdõiguslikkust juhtivatel ametikohtadel?*
- 2. Milliseid algatusi saab teha ELi tasandil eespool nimetatud eesmärgi saavutamiseks?*